Ч. 273. Львів, субота дня 18. (5.) грудня 1909. Річник XIII.

Передплата
на »РУСЛАНА« виносить:

в Австриї:

на цілий рік . . 20 кор.
за пів року . . 10 кор.
за чверть року . 5 кор.
на місяць . . 1·70 кор.

За границею:

на цілий рік: зі щоденною висилкою 7 долярів, або 12 рублів: з висилкою двічи в тижни 5½ доляра, або 10 рублів: з висилкою що суботи 4½ доляра, або 9 рублів.
Поодиноке число по 10 сот.

РУСЛАН

»Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.« — З Русланових псальмів М. Шашкевича

Виходить у Львові що дня крім неділь руских сьвят о 5½ год. по полудни,

Редакция, адміністрация і експедиция »Руслана« при **ул. Оссолїньских ч. 11. (партеря (фронт від ул. уТхої).** Експедиция місцева в Аґенциї Соколовского в пасажі Гавсмана.

Рукописи звертає ся лише на попереднє застереженє.—

Реклямациї неопечатані є вільні від порта. — Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в „Надісланім“ 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 сот. від стрічки.

Робота москвичів в Галичині.

— —

(△) З нагоди полїтичного сербско-хорватского процесу, який веде ся у Віднї і звертає на себе пильну бачність політичних кругів, замітили ми, що й в нашім краю з понуки і заходами та підмогами обєдинителів сусїдного царства веде ся робота, вимірена на шкоду Австро-угорскої монархії, робота, що витворює і в нашім краю всяких Супилів, деморалїзує і розстроює суспільність руску на шкоду культурного розвитку нашого народу. Перед півтора роком з почину одеского професора Борзенка, а відтак российского ґенерала Владимірова і деяких думских послів розпочала ся діяльність під невинною покришкою культурно национального обєдиненя, охрещена для милозвучности новославізмом, але в дійсности мала се бути та сама обєдинительна і обруситeльна робота, яку звичайно називано пансл(а)візмом, коли в дійсности се був панрусизм або давне славянофільство проголошене трома словами: самодержавіє, православіє і народность (розуміє ся московска).

Під сей прапор мали громадити ся не тілько российскі піддані (розходило ся головно о приєднанє российских Поляків і в тій цїли для неославізму приєднано Дмовского, провідника думских Поляків), але розведено на широкі розміри змаганя, щоби приєднати для сеї справи австрийских Словян і тим способом ослабити нашу монархію. Під проводом д-ра Крамаржа, д-ра Ґломбіньского і ин. утворив ся комітет послів австр. державної ради, відбували ся численні наради, поїздки, бенкети до Праги, Петербурга, Москви, Варшави, Кракова і Львова. Всі ті справи ще всім остають в живій тямці, а особливо побит наших паломників д-ра Ґлєбоніцкого, Маркова, Дудикевича і ин., паломництва до Почаєва і до Києва, і побит д-ра Бобріньского і товаришів в Галичинї а особливо у Львові, бенкет в чест „русских“ гостий виправлений тутешними москвичами, оглядане всїх москвофільских інститутів, бурс і т. п. Тим способом отже ґр. Бобріньский виріс на знавця відносин »подяремної Руси«, в части на основі інформаций, яких єму достарчили тутешні москвичі, яко спадкоємці колишньої Поґодиньскої кольонї галицко-рускої.

Тепер отже ґр. Бобріньский яко знавець галицко-руских відносин виступає в Петербурзї, в столиці »державної Руси« з відчитами про галицкі відносини, про положенє »подяремной Руси«, (як висловлюють ся наші москвичі) і в тих відчитах очивидно живописує страшне положенє „русскихъ Ґалїчан“, котрі бажалиб обєдинити ся „державною Русю“, а при тім виступає вельми ворожо проти Австро-угорскої монархії.

Ґр. Бобріньский, котрий був до недавна неославістом, а тепер став завзятим московским националїстом (або прямо кажучи обрусителем і обєдинителем) говорив в петербурскім националїстичнім клюбі про поступ, який робить обєдинительна і обруситeльна ідея і органічна робота »русских Ґалїчан«. Він вказував, очивидно з потребою на пособлюванє сїй роботї, передовсім на економічні орґанізациї тутешних москвичів, як „Защита Земли“ у Львові, „Бескидъ“ в Сяноку, »Ризница« у Львові і в Самборі, »Русскій Торговый Домъ« у Львові, товариства задатковощадничі »Самопомощъ« розсїяні числом около 50 по краю є злучені в »Союзъ ревізійный«, котрих оборот річний доходить кількох мілїонів корон.

З великим признанєм ґр. Бобріньский висловив ся про „Общество им. М. Качковокого« (котрому галицкий сойм дає від трех лїт, від ери неославізму, щорічні підмоги Ред. Русл.), і заохочував, щоби навіть з Росиї висилати молодіж на науку сюди господарства, а особливо вихованців российского товариства »Русское Зерно«.

Але найбільшу бачність по думцї ґр. Бобріньского треба звернути на боротьбу яку приневолена вести „русская інтелигенція“ в Галичині проти Німців, Поляків і тим способом скорше ще як селяньскі верстви, попадає в ряди »сепаратистовъ мазепинцевъ«. В цїли боротьби з сею „язвою русского дѣла“ в „подяремной Руси“ засновують там численні бурси для вихованя »настоящой русской интелигенции«. Такі бурси є вже в 20 містах, а іменно 21 для »мальчиковъ« а 11 для »дѣвушекъ«, а число поміщених там доходять до 2000 (яничарів). До многих бурс показала ся конечність спровадити учительки з Росиї (обрусєніє і обєдинєніє), бо головною цїлию бурс є ширенє знаня московского язика і лїтератури. В Бучачу заложено приватну ґімназию з викладним московским язиком, а мимо трудних условин ґімназия переповнена селяньскими синами, котрі не лякають ся того, що іспити прийде ся їм здавати в польскій ґімназії (також в Бродах учительска семінария приватна мужеска має цїлию ширити знанє і [illegible]).

Оті відчити ґр. Бобріньского кидають ясне сьвітло на роботу наших москвичів в Галичині і на цїли, до яких має їх та робота довести. Ми вже при иншій нагоді звертали на се увагу, що они позагарбували інститути як Народний Дім (що мав по мисли великодушного монарха нашого служити яко культурно-національне огнище Русинів) як Ставропіґійский Інститут, (що мав бути забороломом руско катол. обряду на основі рішеня цїсаря Йосифа II.) і т. п., щоби їх обернути на обєдинительні і обруситeльні кріпости, котрі виховують будучих відступників руской народности і церкви або руских Супилів.

О. Віктор Катрайн.

—

Від атеїзму — до анархізму.

Поучний образок з університетского житя теперішности.

Переложив *о. І. Плавюк.*

— —

(Дальше).

Третя глава.

—

У анархістів.

Нѣсть радовати ся нечестивымъ, рече Господь Богъ

Ісаія LVII. 21.

I.

Вражінє, якого зазнав Альфред на социяльно-демократичнім бенкетї у Дресселя, не було зовсїм додатне. Єго разило, що ті люди, які вічно мали на устах рівність, братерство і свободу, що так голосно розправляли про нужду робітника, так дуже стерегли ся, щоби із свого достатку уділяти товаришам; а навіть тоді, коли нарікали на біду, справляли собі люкульскі бенкети і догоджували собі стравами і напоями.

Нехотя пригадали ся єму слова, якими висьмівав оден социялїстичний поет добродійність капіталїстів, а то:

„Нуждарям щоб дати пільгу,
мають для них милосердє,
тож що річно бенкетують
і за бідних пють здоровлє“.

Але небавом мало слїдувати щось ліпшого. По згаданім бенкетї мали відбути ся социяльно-демократичні збори, на котрих мала бути обговорена тема: „Релїґія се річ приватна“. Збори були дуже численні, були і женщини з ріжних станів.

Одна з них, справдешній чудовий взір Язї, поставила внесенє, щоби над тим перейти до дневного порядку і вичеркнути релїґію зовсїм з проґрами социяльно-демократичного сторонництва. Скреготливим голосом і монотонно декламуючи умотивувала своє внесенє тим, що социяльна демократия не має з релїґією нічого спільного, що она є ворогом всякої релїґії. Релїґія се заведенє для затуманюваня, она робить людий невільниками. Релїґія сотворила інквизицию; она спричинила віденьске кроваве весїлє і кровю закрасила Червоне Море. (Веселість, славно!) Для того треба її конечно викорінити. (Оплески!)

Оден грубезний, червононосий пивоварчук з набресклим лицем і храпливим голосом попер єї внесенє. Він розсипав ся острою лайкою на релїґію і попів. Попи все висисали нарід, щоби самі тучили ся, — так кричав він на зборах. Для своєї користи є они нинї на службі капіталїзму, мошонки; они приклонники золотого тельця. Для того, геть з релїґією і попами! Аж тодї будемо вільні, як на шибеницї буде баламкати ногами послїдний піп і послїдний капіталїст.

По сїм наступила дика і галаслива розправа, в котрій одні випереджали других страшними словами проти релїґії і попів. Чим простійший і огиднійший був напад на релїґію, тим більше було признанє.

Альфреда вразило се дуже не мило. Таке поведенє зворушувало єго з природи чутливе серце до крайности. Вправдї вже стратив віру, але не міг сего стерпіти, щоби в найбруднійший спосіб лаяти і висьмівати то, що другим є дороге і сьвяте і що у него до недавна було сьвяте і достойне почести.

Таке поведенє противило ся крім того єго новим засадам. Страшне переслїдуванє релїґії було нарушенєм найголовнійшого принципу социяльної демократиї. Она відкидає всякий авторитет і узнає одиницю необмеженим паном самого себе в кождім, тож і в релїґійнім зглядї. Тож уважав своїм обовязком забрати прилюдно слово проти поведеня зборів і зголо-

Промова пос. Н. Василька

виголошена в палаті послів дня 11. грудня 1909.

(Дальше).

Дальшою певністою є, що як небавом відтак слідували соймові вибори в Галичині, то мужики з найбільше глугих кутів йшли вже до банків міняти рублі. (*Слухайте!*). Не завдано собі тоді навіть тілько труду, аби виміняти рублі на корони і безпосередно обділювано мужиків рублями. (*Слухайте, слухайте!*) І я знову не перечу, але мушу признатись, се для мене навіть почасти оправдане, що перед сими соймовими виборами був я у Єго Ексцеленциї пок. ґрафа Потоцкого, що я остерігав єго, бачучи єго поміч для руссофільских кандидатів і що тодї саме, знаючи добре відносини в украïньскім народї, сказав я єму в неозначенім почутю: „Ексцеленциє, прошу Вас, дїлайте, що хочете, лиш не підперайте Дудикевича, бо се доведе до якогось вибуху між Русинами!“ І нині, коли ся нещасна подія далеко вже від нас, згодять ся в тім зі мною не лиш галицкі Українцї, але і Поляки, бо тепер вже таке загальне переконанє, що ґрафа Потоцкого загнало до гробу се його нещасне тодїшне форитованє российских кандидатів а особливо дра Дудикевича. (*Посол др. Марков: яж провалив ся тодї!*) Але хтож говорить про Вас!

Мушу довше спинитись при особі пана дра Дудикевича. Др. Дудикевич — сего менї товариш др. Марков не міг заперечити — ще в часах своïх студий на віденьскім унїверситетї був загально знаний як **российский аґітатор**, за российскі гроші покінчив він студиї, став адвокатом в Коломиї і тут виплекав цїлий штаб молодців, які в єго канцеляриї виобразувались на адвокатів і яких мало ся відтак експонувати в ріжні повіти східної Галичини. Справдї в богатьох східногалицких повітах працюють вже бувші концпіпієнти Дудикевича як российскі аґенти. Сей др. Дудикевич, який, як відомо **виховує своï дїти не лиш коштом российского правительства, але на кошт российского царя**, ввійшов до сойму як прапор ново российскої партиї. На жаль, і тому я тут говорю про се, що єго кандидатуру підпирало правительство. (*Слухайте, слухайте!*) На жаль підпирав єго і польский виборчий комітет, на жаль тут мушу розповісти і се, що навіть бувший мінїстер Галичини Ексц. Абрагамович, як стрінув мене в лютім того року на балю „Конкордиї“, заявив менї тодї жалісно з солодким поглядом: „не вдало ся, Дудикевич таки є вже послом!“ Що вибрано єго, се вже дїло панів Цєньских, Абрагамовичів і т. д., а наслідком сего був, як відомо вам, страшний атентат. Небавом відтак заявив ся др. Дудикевич в соймі і там пробував те саме, що тут др Марков: промовляти по российски. Як Українцї запротестували проти сего, став він говорити бесїдою, яка лежить десь між церковнославянщиною, российскою мовою і українськоюю. (*Веселість.*) Потім хотїв він справити в стеноґрафічнім протоколї на саму лиш российску мову і як би Українцї і сему не були перешкодили, то введено би вже российску мову до галицкого сойму. (*Ріжні оклики.*)

Бачите, моï панове, тодї високоповажані товариші Поляки стратили вже любов для „starorusinów“. І їм було вже сего за богато, аби вводити российску мову до галицкого сойму і тодї не мало їх пізнали свій блуд, що сего чоловіка видвигнули они на верх. Однак було вже запізно. Запізно, бо аґітатор в користь российскої держави став вже тепер офіциальним народним заступником в Австриї а се є вже велика ріжниця. Як такий має він вже цїлком инакший приступ до российских кругів в Петербурзї і Москві і се умів він використати знаменито.

Тепер хочу ще кілька слів сказати всїм Славянам в Австриї про сю ідею, що саме в той час виринула між австрийскими і российскими Славянами, себ-то про **неославізм**.

З виїмком Українцїв для всїх Славян є нинї сей неославізм ідеальною справою. Так що найменше я пересьвідчений про се. І кождий, хто знає товариша Крамажа і хто знає, якими ідеалами він все живе і що він бачить в сїй ідеї, згодить ся в тім зі мною. Однак по правдї ся ідея має стати аеропляном для господина Дудикевича до российских державних кас. (*Посол Марков: Ви розумієтесь на неославізмі як на нашій історії, яку Ви тут нинї наводили*). Я знаю про неославізм наприклад таке: ґраф Бобриньский, (*Слухайте слухайте!*) який є членом думи, отже якого годї вважати цїлком неофициальною особою — він є взрочім підпорою теперішного режиму в Росиї — оснував в Петербурзї галицко-российске спомагаюче товариство. Я не можу хиба повірити, щоби сей клюб віддавав ся плеканю лиш культурної єдности Славян. Особливо коли зважить ся, які то гостї з Галичини і Буковини мандрують до сего клюбу? Успокійте ся др. Марков, я не осуджую відразу всїх гостий; заки они помандрували там від нас, відбув ся славяньский зїзд в Празї. Очевидно прочі Славяни не мали поняття, за чим шукає там Дудикевич і що він плянує; все таки відбула ся прогулька з Праги в Галичину і на Буковину. Хто з Росиян взяв участь в тій прогульцї? Передовсїм ґраф Бобріньский, член думи і підпора теперішного правительства в Росиї отже визначна особистість. (*Посол Марков: се дуже прилична людина!*) Але-ж очевидно, се дуже приличний пан! Хто каже, що він неприличний? Я знаю докладно, що він отвирає своï кишенї на всякі ідеальні цїли, а має добрі кишенї і добре їх отвирає. Далї взяли участь в тій прогульцї- ґенерал российскої армії і член российскої думи, Владиміров, велика особистість на царскім дворі Ґїжицкий і цїла вязка таких панів. (*Оживлені оклики*).

Моï високоповажані панове! Сї пани прибули до Галичини, а наші руссофіли приняли їх тут незвичайно торжественно і офіцяльно. Треба сконстатувати, що перші відвідини сих гостий у Львові були в российскім консуляті, де тодї ще був консулем звісний пан Пуштошкін, хотяй він — думаю — вже не урядував більше, бо **єго приловлено при шпіоньскій афері**. За те пан Олферієв, секретар консуляту, якого не приловлено на шпіонажі, товаришував засїгди сему заграничному ба й тамошному таки товариству.

Так, моï панове, не досить було галицким руссофілам, що в Празї витали российских братів і так торжественно розмовляли з ними про культурні цїли славяньскої єдности і т. д., їх повезли они ще і на села. Чому не впало панови др. Крамажови на думку возити сих панів по ческих селах? (*Посол Осип Сляма: Они були там*). Коли они там у вас були в селах, то річ мала ся там цїлком инакше. (*Ріжні оклики*). Я покажу із промови ґрафа Бобриньского, яку виголосив він при принятю москвофілів в Петербурзї, яку цїль мали ті єго відвідини у нас? Він сам каже в тій своїй промові, що він не знав ще российского народу в Галичинї і Буковинї, що єго подорож принесла єму важні відомости про той нарід і що зі згляду на сю подорож основано відтак галицко-российске добродїйне товариство в Петербурзї на те, щоби підпирати братів в Галичинї і Буковинї „**і приготовляти їх на тяжкі часи, які мають прийти**“. (*Слухайте, слухайте!*)

Я вичитав сю промову в партийнім орґанї галицких руссофілів. Впрочім думаю, що знакомість сих панів із ґрафом Бобріньским, і так вже дуже велика. (*Оклики.*) Пан **ґраф Бобріньский** на засїданю клюбу „русских“ националїстів, який недавно засновано в Петербурзї, **завзивав до борби проти галицких Українцїв**; сю борбу доказував бесїдник, треба вести всїми средствами, **не виключаючи навіть війни із Австриєю**. (*Слухайте! Слухайте! Посол Марков: Се Ви вичитали може в „Extrablatt-ї“?*) Нї, із варшавского „Kuryer-a porann-ого“. (*Живі оклики*). Ґраф Бобріньский домагав ся дальше у своïх виводах, щоби **до Галичини висилати аґітаторів, книжки і гроші** в тій цїли, аби нібито хоронити національну сьвідомість галицких Москалів. (*Живі оклики; Посол Марков: встидайте ся! Посол др. Діямонд до М-ва: Ви не маєте права сего комусь казати! Віцепрезидент др. Штайнвендер: Пане посол Марков, будьте вже раз тихо! Нїмецкий социяльний демократ не міг би щось такого сказати! Посол др. Діямонд: Чо*

сив ся до слова. Коли наостанку з трудом дістав слово, почав так:

Поважані товариші і товаришки! Перша головна основа социяльної демократиї се засада свободи. Ми социяльні демократи відкидаємо всякий авторитет і голосимо повну і необмежену свободу одиниці. У нас кождий своїм паном. (Славно!) Коли так є, то тодї, поважані товариші і товаришки, повинні ми всякому лишити волю в кождім згляді, також з огляду на релїґію (— ого! перечене) — також з огляду на релїґію, повторив Альфред з острим наголосом. Не маємо права потягати когось до відвічальности за релїґію. Релїґія є і лишить ся приватною річию. (Живі запереченя; оклики: зеленодзюб, попівский прислужник!) Я не є попівским прислужником, я не вірю в Бога (при сих словах стряс ся аж до глубини), але як раз для того відкидаю всякий авторитет, навіть з огляду на релїґію. Релїґія єсть і лишить ся приватною річею. (Великий крик; оклики: кінчи! досить; злїзай!)

Альфред ще хотїв говорити, але повстав такий пекольний крик, що було неможливо і себе зрозуміти. Серед галасу і сикання злїз з трибуни. Така то була ославлена свобода, про яку так много говорило ся в социяльно-демократичних кругах. Кождий має бути вільний і независимий, тим чванять ся, лише що до релїґії не можна до вподоби нічого думати, ні говорити. Кождий має бути **присилуваний** стати атеїстом, має релїґію ганити, її переслїдувати. Нї, се огидне тираньство і непослїдовність безпримірна. Коли нема Бога, то нема взагалї нїякого авторитету, кождий може робити і вірити, що хоче.

Се прилюдне пораженє з соромним відворотом було для Альфреда гірким розчарованєм і замітно остудила єго ревність для социяльно-демократичної справи. Але не лишив єї ще. Як раз заняв ся ревним студийованєм дїл Енґельса, Маркса, Бебля, Лїбкнехта і Кавтского.

Особливо подобав ся єму твір Бебля »Женщина«, котрий єго більше скріпив в безвірстві і сильно єго приманював красними зображенями будучого товариства. Єго буйна уява представляла собі Беблеві пляни будучини в найгарнїйших красках, а єго молодече серце запалювало ся на згадку гарних мрій, що за одним ударом мали перемінити нужденну землю в рай.

Лише одна точка на сїм краснім образї була єму неясна і немило впливала на єго вражіне. Се питанє про **авторитет** в будучій державі. Після наміру социяльної демократиї мала бути вся витворчість пляново управильнена. Всї робучі сили, всіх поєдиничих, нині розірваних і поборюючих себе взаїмно витворчих заводів, мають злити ся у оден, величезний державний завід, а в державі буде всьо іти в найкраснїм порядку. На місце витворчої анархії з єї марнованєм робучих сил, надмірною витворчостю і спричинюваних тим пересиленє, має прийти плянове уладженє спільної витворчости і піднесенє єї до небувалої до тепер висоти. Так запевняли Енґельс, так Бебель, так Лїбкнехт, так Кавтский.

Бебель навіть впевняв, що витворчість при помочи социяльно-демократичної орґанїзациї в малім робучім часї від двох до трох годин витворить величезну надміру всїх дібр. „Управа поля і збори будуть відбувати ся при громадним зужитю робучих сил підчас зручного використаня погоди, як се нині неможливо. Культура овочів і ярини досягне до небувалого до тепер розвитку і многократно побільшить свою видатність“ [1]. „Аж тодї дійде суспільність до свого найвисшого степеня розвитку. Аж тоді прийдуть золоті віки, про які люди мріють, до чого вздихають від віків“ [2].

А як може то всьо здійснити ся без авторитету? — так питав себе Альфред. Вправдї Бебель сам каже: ми є проти всякого авторитету небесного і земского. Але чи се можливо без авторитету всьо розумно уладити, зорґанїзувати мудро і розумно витворчість, велике спільне добро і витвори справедливо розділити?

Тож постановив відвідати товариша Бебля особисто і виявити єму своï социяльно-демократичні сумніви.

(Дальше буде.)

---

[1]) Bebel, Die Frau (18. Auf. ст. 304.

[2]) Ibid. 349.

му Вас се злостить? Ми-ж преціњ знаємо, що то були за книжки! Оклики: Російскі книжки з портретами царя! Ганьба!)

Пос. Василько: Я прийду зараз і до тих портретів царя. Тепер наступають подорожи до Росиї. Сї подорожи відбули ся під проводом пана посла до галицкого сойму Дудикевича. Перша подорож припад є на літо 1908 р. на православний відпуст до Почаєва; туди взято велике число руских селян; там говорено їм ріжні проповіди; селян угощувано дуже щедро (*оклики*); там говорено проти віри галицких руских селян; роздавано людям дарунки, і то ріжнородні православні брошури із портретами царя. (*Посол Марков: се дійсно належить до історий про морди!*) Там навіть старали ся обібрати деяких селян аґітаторами для поодиноких громад (*Посол Марков: Ви бажавте процесу про державну зраду, задля сего потерплять всї наші селяни! Не можу поняти, проти кого вимірена ся промова!*) Ні, високоповажаний товаришу Марков, селяни будуть терпіти через се, коли візьме ся за чуб провідників, і я скажу Вам цілком отверто, що се не є цілию моєї бесіди.

(Конець буде).

Огляд часописий.

(З житя українськоі молодежи за границею. Єї народна робота познакою национального осьвідомленя. Українська молодїж в Петербурзї і в Одесї. Кружок студентів Українців „культури польскої“. Житє українськоі громади в Парижі. „Село“ про „паньску“ і „мужичу“ мову).

(Конець).

Гарну популярну статю про мову „паньску“ та „мужичу“ знаходимо в 13. числї селяньского тижневника київского „Село“, котра кидає сьвітло на погляди українських селян що до українськоі і московскої мови, тим то й наводимо її тут. Автор сеї статї д. М. Гр. пише:

„Коли заходить мова про науку дїтий українскою мовою, люде, котрі тому противлять ся, часто зсилзють ся на наших селян. Кажуть — мовляв — наші селяни самі не хочуть того, щоб їх дїтий учили українскою мовою, а хочуть мови „русскої“ т. є. московскої. В сїм є трохи правди, а більше неправди. Трохи правди є такої, що справдї часом можна почути щось подібне від селянина такого, котрий не розчовпав гаразд, в чім дїло, або такого, що притьмом хоче відріжнити ся від „мужиків“ бо вже собі пузо наростив мужицкою працею. А се на одного такого знайде ся десять або двайцять таких, які, розміркувавши, в чім дїло, таки скажуть не вагаючи ся що треба, аби дїтий учено по українському. І через те я й кажу, далеко більше неправди ніж правди в таких словах, немовби то самі селяни не хочуть українськоі науки в школї. Нераз уже і роблено такі проби в ріжних місцях і в ріжних часах: розсилано листки з запитанями, або розпитувано селян, як они про се думають. І виходило так, що дуже мало знаходило ся таких, якіб казали, що треба дїтий по селах наших учити по российскому, а не по українському. А більшість усе казала, що треба українських дїтий учити по українському.

Ті, що не хочуть українськоі науки, звичайно міркують так: Українська мова мужицка мова, з нею нема нїкуди ходу. Паньских дїтий будуть учити по паньскому, а мужицких дїтий по мужицкому, то паньским дїтям буде скрізь дорога, а мужицким дїтям нїкуди. Тим і лякають часом наших селян деякі людцї, що, мовляв їм не треба слухати тих, хто каже, що дїтий треба вчити по українському. А тим часом кажуть тільки з нерозуміня, або умисно дурять несьвідомих людий.

Хибаж хто каже по українському вчити дїтий на те, щоб по московскому не вміли? Зовсім нї! По українському вчити треба на те, щоб дїти науку ту лекше розуміли, красше і лекше навчали ся всього, чого їх учать. Як би вчили по українському, як дїти говорять, тодї дїти наші всякої річі моглиб скоро і легко навчити ся читати, чи писати, чи рахувати. І по московскому розуміти, і говорити, читати та писати навчилиб ся лекше: скорійше і красше навчилиб ся, як би вчили їх, толкуючи все українскою мовою. Московскої мови, розуміє ся, треба вчити. Вміючи добре по українському читати й писати, дїти і по московски добре вміти муть. Не будуть калїчити як тепер, мішаючи на сьмі українське з российским. І буде дитинї такій всяка дорога відкрита, і наука їх дасть ся лекше, і буде та наука красша, міцнійша. Бо буде у дитини основа: добре знанє читаня і писаня на своїй мові. А котра сеї основи не має не навчить ся добре, правильно по свому читати і писати, то трудно навчити ся иншої мови. Не то що сільскі школярі, а навіть ті Українцї, що покінчили високі школи звичайно не говорять добре по московскому, так що природжені Росияни зараз пізнають такого по мові і посьміхають ся з нього. А щож казати про сільского школяра?

Тепер по школах на Українї вчать по московскому. І щож доброго? Яка з того селяньскій дитинї користь і дорога? Гірше як тепер то вже певно не може бути. Мало що дїти навчають ся, а й те скоро забувають. Від свого відстають, бо їх навчають, що то мова мужицка, нікчемна. По российскому не можу навчити ся добре. Чисають і говорять по российскому навзад: одно слово попаде, друге невдопаде. Прочитає — незрозуміє добре або щось наздогад придумає. Скаже — тільки сьміх людям.

От і набрав ся паньскої науки! Був мужиком, а тепер може в город між пани у дворники пуститись. Тільки й дороги з паньскою мовою і наукою.

А тут же під роком наші брати — Українцї в Галичинї з тою мужицкою мовою всяку науку проходять. Чи в ґімназиї, чи в семинариї учительскій, чи в унїверситетї: вчать ся по українському, українскою мовою. І не шкодить то їм, що она, мовляв, мова мужицка*).

Полїтичний огляд.

Заграниця.

Перский парлямент, меджіліс, розігнаний попереднім шахом, зібрав ся на ново 15. с. м. Новий дванайцятьлїтний шах Султан-Ахмет отворив єго престольною бесїдою, висказуючи надію, що меджіліс та правительство будуть працювати невпинно над розвоєм народу і держави та заявив, що невдовзї буде усунена остання причина непокою, а іменно чужі війска будуть вицофані з перскої области. Дальше підніс шах, що вважаючи своїм головним обовязком переобразованє і зреформованє держави, узнає він конечним, щоби посли і мінїстри завели до адмінїстрациї держави засади і орґанїзацию культурних держав. Отже повинні упорядкувати фінанси, зорґанїзувати службу публичного безпеченьства і розпочати публичні роботи. В тій цїли повинні мінїстри предложити як найскорше парляментови програму своєї дїяльности і відповідні проєкти законів.

Отворенє парляменту відбуло ся вельми торжественно, а шах, хоч є доперва дванайцятьлїтним хлопцем, поводив ся з великим почутєм свого достоїньства. Керму держави держить на разї в руках Сапегдар, бувший начальник повстаньчих війск, які здобули Тегеран. Є се здібний і енерґічний чоловік. Але повстають сумніви, чи фінансове відродженє забагненої під тим зглядом Персиї піде так само гладко, як прогнанє шаха. Але що до Персиї вернув тепер на просьбу правительства бувший мінїстер Наф-ель-Мульк, який був доси на еміґрациї, тож привязують до сего величі надії, тим більше, що є він незвичайно здібним і посїдає умієтність правлїня. Другою задачею конституцийного правительства повинно бути зорґанїзованє хочби малої, але сильної армії, щоби удержати в карности людність віддалених областий, а особливо такої, котра віддає ся розбоям.

Отже заки бажаня молодого шаха сповнять ся, мине ще споро часу. Головна причина лежить в низькій степени суспільного розвою, в примітивнім народнім господарстві, в загальній темнотї і браку інтелїґенциї. Годї одначе не висловити подяку, як ся найбільше занедбана держава напружує всї свої нейлучші сили, щоби видобути ся з мертвоти і розкладу, в які попала під правлїнєм своїх шахів. Має она велике загально-людске значінє, бо сьвідомість о пробудженю Азиї до нового житя.

*) З того становища автор сеї статї очивидно осудить і тих наших галицких загорільців, котрі кажуть, що Русин не потребує вміти польскої мови і її вчити ся. — Ред. Русл.

Державна рада.

Переговори бар. Бінерта в приявї мінїстрів д-ра Білїньского і Дулємби з представниками укр. руского клюбу закінчили ся умовою, про яку звіщає ось що „Slavische Correspondenz“: „На відбутій в середу конференциї, в котрій взяли участь мінїстри Бінерт, Білїньский і Дулємба, з кола польского президия пп. Ґломбіньский, Чайковский і Стверття, з українського клюбу президия др. Кость Левицкий і др. Окуневский ухвалено таку угоду: 1) Коли буде розділений оден мілїон корон яко підмога для рільничих товариств в Галичинї, то та підмога буде розділена та між польскі і рускі товариства на основі дійсного стану посїданя худоби, а то мінїстерством рільництва в порозумі ю з краєвим Видїлом і при участи начальника краю. 2) Коли на основі третого уступу § 4. відносного закона ходитиме о спосіб ужитя 5 мілїонів корон, то розділу квоти, що припаде на Галичину, довершить мінїстерство рільництва в порозуміню з галицким краєвим Видїлом і при участи начальника краю після таких засад: а) суми, призначені до розділу, будуть розділеві між оба народи на підставі дійсного стану посїданя худоби; б) коли би в тій цїли покликаний був окремий комітет для цїлого краю, то руске населенє має бути заступлене в нім в рівнім числї з польским і на тих самих засадах належить признати єму участь в адмінїстрациї.

Крім того укр. рус. клюб подав мінїстрови-президентови деякі национ. полїт. домаганя (близше не оповіщено, які), однак не знати, чи і що в сїй справі осягнув.

Тємчасом чеські хлїборобники дальше ведуть обструкцию, а неустанне засїданє палати триває дальше. Ческий посол Котлярж говорив $12\frac{1}{2}$ год. з кількахвилевими перервами, а пос. Шпачек заповів 10 годинну промову. Сторонництва роботящі подїлили ся на віддїли, щоби обезпечити потрібне до ухвал число послів, а так само обструкцийні сторонництва сповняють свою задачу. Мінїстри зміняють ся також так, щоби правительство двома, трома мінїстрами було заступлене день і ніч. Проти обструкцийних сторонництв починає демонструвати населенє Відня, як християньско суспільне, так і социяльно-демократичне. В середу вечер відбула ся коло 7-ої год. перша не дуже численна демострация. Але коло 10-ої год. пересунуло около 20.000 учасників поперед парлямент в повнім ладї. Вчера мала відбути ся демонстрация стотисячна зложена з христ. суспільників і социялїстів. Тим способом і позапарляментарні круги намагають ся широким верствам народним показати своє становище проти обструкциї.

Можна сумнївати ся, чи ся метода доведе до зломаня обструкциї, всеж буде се доказ змаганя до удержаня парляментаризму.

Неустанне засїданє посольскої палати відбуває ся дальше при кількогодинних промовах обструкцийних бесїдників і потриває імовірно ще й через завтра (суботу), бо нобоюють ся уличних демонстраций. Державна рада має бути відрочена а настане стан ех !ех або § 14 ий.

Просимо відновити передплату.

Новинки.

— **Календар**. В суботу: руско-кат.: Сави; римо-кат.: Грацияна. — В неділю: руско-кат.: *Миколая Чудотв.*; римо-кат.: Менезиї.

— **Обструкция в парляменті**. Від середи до нині промовляло 5 обструкцийних бесідників, се: Котляж $12\frac{1}{2}$ годин, Голе $4\frac{1}{2}$, Шпачек $5\frac{1}{2}$ години, Лїси $8\frac{1}{2}$ і Гирс від $1\frac{1}{2}$ год. сеї ночи до год. 6-ої рано. Підчас промов, виголошуваних майже лише в ческій мові, буває один, два посли на салї. Решта послів, призначених до контробструкцийної поготови, спить в кульоарах і взагалї де небудь близько салї. Поготова зміняє ся звичайно що 12 годин: о півночи і в полудни, так щоби все було під рукою 150 послів, потрібних до комплєту палати. „Палата" виглядає справдї як захоронка Брата Альберта. Посли сплять на канапах, фотелях, на земли, а щоби хто не сумнївав ся про їх добру волю працї для добра своїх виборцїв, посклядали під голови парляментарні друки з ріжними проєктами законів. Товсті сплять ненакриті, худші загорнули ся в плащі і футра перед холодом. Деякі хроплять, що аж в салї „нарад" їх чути. По одному з кождого сторонництва відбуває інспекцию і в разї потреби будить всїх і гонить заспаних до голосованя. В салї ґалєриї пусті, бо їх опорожнено. Навіть за білєтом вступу нїкого там не пускають, хиба що хтось дістане перепуску від президента Паттая. Перед промовляючим обструкционїстом лежать звичайно цїлі купи книжок, витинків з ґазет і нотаток. Посл. Лїсому принесено лексикон, з якого він відчитував цїлі сторони про хороби кіньских копит, рисував скіци і нїби показував слухаючим єго кільком послам. Утворила ся навіть фабрика обструкцийних бесїд, яка має доставити на завтра кільканайцять сяжневих промов. Обструкцийні посли вихісновують кожду нагоду, щоби можна було довше говорити. Так примірои підчас промови Котляжа єго клюбові товариші почали бити „брава". Президент Паттай дав знак дзвінком, думаючи, що бесїдник вже скінчив говорити. Тимчасом був се маневр, щоби Котляж міг хвильку відпочати. П. Шпачек знова продовжував свою промову тим чином, що кождого разу коли хто до него підійшов, питав єго наївно: „То і ви займаєте ся сею справою? Представлю вам еї опис від самого початку" і повторював всьо, що доти говорив. Пос. Лїси говорив так тихо, що ледви було єго чути і користав з кождої перерви, як „zwischenruf-ів" або оплесків та напихав ся шинкою і яйцями. Мимо всего бесїда єго не дорівнала бесїдї Венцля Котляжа. Брат Венцля, Йосиф Котляж заповів вже, що буде говорити 18 годин без перерви. Обструкционїсти розпоряджають 78-ма послами. Всї молодші з них сидять безперервно в парляментї, а лише старі йдуть на ніч до дому.

— **Памятник Т. Шевченка в Київі**. Петербурске товариство ім. Шевченка для запомоги ученикам родом з України надіслало до київского обєднаного комітету 1 000 карб., призначених товариством на будову памятника Кобзареви. Представником своїм до комітету товариство вибрало директора київского музею М. Біляшівского.

— **Доскульна рецензия**. При нагоді оцїнюваня рецензиї д. Гната Хоткевича з концерту „Бояна" (в ч 247 „Дїла") піднесено єму в ч. 248. с. р. нашої часописи між иншими також закид личних мотивів. На заяву д. Хоткевича, що він не кермував ся при писаню рецензиї личними мотивами, признаємо єму правду і думаємо, що нинїшна наша нотатка нагородить д. Хоткевичеви справлену єму нами прикрість.

— **З воздухоплавства**. В містї Іcси ле Мулїн пописував ся вчера Яков Лєсепс летом на машинї системи Блєріота і перебув у воздусї 1 годину $36\frac{1}{2}$ мінут. Лєсепс був би ще довше остав у воздусї, але вже вечеріло і почав дути сильний вихор.

— **Блєріо в Царгородї**. Перед двома тижнями воздухоплавець Блєріо виступав зі своєю машиною до лїтаня в Царгородї. Лет не повів ся, бо машина під подувом вихру перевернула ся і упала на дахи домів з висоти 30 метрів. Машина поломала ся, а Блєріо на щастє лише потовк ся і лїчив ся до оподї в французскім шпиталї.

— **Переписка Адмінїстрациї**. Хв. Монастир в Лаврові. Заплачено за цїлий 1910 рік. — Вп. о. Е. Січ. в Рад. Заплачено за III. чвертьрік 1909. — Вп. о. Н. Сал. в Черн. Запл. до 1. V. 1910.

Оповістки.

— **З „Сільского Господаря"**. I. заг. збори філії „С. Г." відбудуть ся в Городку ягайл. в читальні „Просьвіти" дня 21. с. м. о 3. год.

— **В Бродах** відбудуть ся заг. збори філії „Просьвіти" дня 21. с. м. о 12. год. в салї „Самопомочи".

— **З Тов. „Учительска Громада"**. Гол. Видїл Тов. „Учит. Громада" подає отсим до відома своїх П. Т. Членів, що: 1) другий випуск орґану „Наша Школа" висилає ся тільки тим, що заплатили приписану статутом членьску вкладку. 2) Хто не звернув 1-го випуску орґану „Н. Шк." вважає ся єго передплатником. 3) В найблизшім числї орґану видрукує ся спис всїх членів Товариства, причім тих, що не заплатять вкладки за біжучий рік по конець грудня 1909 р. вичеркне ся з спису членів — *Видїл.*

Телеґрами

з дня 17. грудня.

Відень. До п. Гирсї о 6. год. рано забрав голос п. Ріхтер до мотивованя свого наглого внесеня що до заборони рейонованя бураків. О год. пів до 1 по полудни п. Ріхтер ще говорив.

Петербург. Шкільна підкомісия думи відкинула внесенє пос. Воронкова, який жадав, щоби українську мову введено яко викладну в народних школах на Українї. Підкомісия заявила, що україньска мова є лише нарічєм московскої.

Петербург. Масові ревізиї головно межи інтелїґенциєю не устають. Полїция мала викрити заговор на житє многих державних достойників.

Брукселя. Нинї в ночи помер бельґійский король Леопольд II. в 74. роцї житя, а в 34. роцї королївства.

Наслїдником престола є братанич помершого, Альберт, син Филипа ґр. Фляндриї.

Відень. Члени Слав. Єдноти Крамарж, Уджаль і Шустершіч мають зголосити нагле внесенє що до зміни реґуляміну на рік в напрямі недопущеня до обструкциї. Між иншим президент мав би право усувати наглі внесеня на конець засїданя.

Розклад зелїзничих поїздів

важний від 1. мая 1909.

До Львова приходять з	рано	перед пол.	по пол.	вечер	в ночи
Кракова	5·50	**8·55**	**1·30**	5·45	9·50
Кракова	7·25	9·50	—	**8·40**	**2·30**
Тарнова	—	—	1·10	—	—
Підволочиск	7.20	12·00	**2·15**	5·40	10·30
Черновець	8·05	—	**2·05**	5·58	9·30
Черновець	—	—	—	**6·40**	**12.20**
Станиславова	5·45	—	—	—	—
Коломиї,	—	10.20	—	—	—
Стрия	7·29	11·45	4·25	—	11·00
Пустомит	7·29	11·45	4·25	10·15*	11·00
Самбора	8·00	9·57	2·00	—	9·00
Любіня	8·00	9·57	2·00	9·00	11·45*
Рави рускої	7·10	12·40	4·50	—	—
Янова	8·05	1·15	5·00	9·25	10·10†
Брухович	7·10	10·05А	1·48Б	4·50	8·20
Брухович	8·15	12·40	3·27В	5·30Г	9·35В
Зимної води	5·50	7·25	1·10	5·45	9·50
На Підзамче:					
З Підволочиск	7·01	11·40	**2·00**	5·15	10·12
„ Бродів	7·01	—	**2·00**	5·15	10·12
„ Курович	—	—	11·19	—	9·39
„ Винник	8·07	—	11·19	3·26	9·39

Зі Львова відходять до	рано	перед пол.	по полуд	вечер	в ночи
Кракова	3·50	**8·25**	**2·45**	**7·00**	11.15
Кракова	—	8.40	6·12	7·35	**12·45**
Ряшева	—	—	3·30	—	—
Підволочиск	6·20	10·40	**2·16**	8·00	11.10
Черновець	6·10	9·35	—	—	10 38
Черновець	—	**9·10**	**2·23**	—	**2·50**
Станиславова	—	—	2·50	—	—
Коломиї	—	—	—	6·00	—
Стрия	7·30	—	1·45	6 55	11·25
Пустомит	7·30	10·35*	1·45	6·55	11·25
Самбора	6·00	9·05	—	3·40	10·45
Любіня	6·00	9·05	2·15*	3·40	10·45
Рави рускої	6·14	11·05	—	—	11·353
Янова	8 20	10·10	1·37†	3·40	6·30
Брухович	7.21	11·05	2·30В	5·50Г	8·34В
Брухович 6·14	9·00А	12·41Б	3·45	7·10	11·353
Зимної води	3·50	8·40	3·30	7·35	11·15
З Підзамча:					
До Підволочиск	6·35	11·00	**2·31**	8·29	11·32
„ Бродів	6·35	11·00	**2 31**	8·29	—
„ Курович	—	7·13	—	2·52	—
„ Винник	5·44	7·13*	1·30	2·52	—

ЗАМІТКА: Поспішні поїзди печатані товстим друком. — *) Лише в неділї і сьвята від $^{16}/_{5}$ до $^{18}/_{9}$. А) Лише в неділї і сьвята від $^{1}/_{5}$ до $^{31}/_{8}$. — Б) Лише в неділї сьвята від $^{1}/_{6}$ до $^{30}/_{9}$. — В) В неділї і сьвята а від $^{1}/_{6}$ до $^{30}/_{9}$ щодень.— Г) Щоденно від $^{1}/_{7}$ до $^{31}/_{8}$. — З) Лише в неділї.

Видає і відповідає за редакцию **Семен Ґорук**.

З друкарні В. А. Шийковского.